

Huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen, en Turken in Nederland

Aard, omvang en hulpverlening

T. v. Dijk, E. Oppenhuis, m.m.v. M. Abrahamse en A. Meier
Intomart

Bestelling: info@intomart.nl
Kenmerk: EWB 99.181

Samenvatting

Het onderzoek

De opzet van het onderzoek

Het onderzoek naar de omvang en aard van het huiselijk geweld onder in Nederland wonende Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken is breed opgezet. In totaal zijn er 394 mannen en 455 vrouwen in de leeftijd tussen 18 en 70 jaar ondervraagd over hun ervaringen met huiselijk geweld. De respondenten zijn willekeurig geselecteerd uit de bevolkingsregisters van 20 gemeenten. Bij de selectie van deze 20 gemeenten is rekening gehouden met hun grootte, stedelijkheidsgraad en spreiding over het land.

Het onderzoek waarvan het rapport nu voor u ligt moest informatie opleveren over huiselijk geweld onder de vier genoemde alloctonen groepen (In het onderzoek worden Antillianen en Arubanen beschouwd als één groep) . Daarnaast moest het onderzoek informatie opleveren die kon worden vergeleken met het autochtone onderzoek uit 1997 naar huiselijk geweld.

Definities en de vormgeving van de vragenlijst

Het onderzoek naar huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken in Nederland is vrijwel een replicatie van het onderzoek naar huiselijk geweld onder autochtone Nederlanders uit 1997. In dit onderzoek worden dan ook dezelfde definities als toentertijd gehanteerd.

Onder huiselijk geweld verstaan we een aantasting van de persoonlijke integriteit van het slachtoffer door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer. Daaronder vallen (ex) partners, gezins- of familieleden en huisvrienden. Bij het vormgeven van het onderzoek is er voor gekozen om vooral te kijken naar het geheel van voorvallen dat zich tussen dader en slachtoffer van huiselijk geweld afspeelt: het *complex* van het huiselijk geweld. Allereerst is voor 32 verschillende vormen van huiselijk geweld gevraagd of men daar *ooit* zelf het slachtoffer van is geworden. Hoewel er alleen volwassenen zijn ondervraagd, hebben de gegevens dus ook betrekking op slachtofferschap onder de 18 jaar. De voorvallen behelzen zowel geestelijke, lichamelijke als seksuele vormen van geweld. Daarna werd voor ieder voorval vastgesteld wie de dader was. Vervolgens werd de nadruk op afzonderlijke voorvallen losgelaten en werden vragen gesteld over het complex van het huiselijk geweld behorende bij elke dader. Om de duur van de enquête en de belasting van de respondenten binnen de perken te houden is er voor gekozen maximaal drie verschillende daders te behandelen. Als iemand van meer dan drie daders slachtoffer was, werden de vragen gesteld voor de drie daders die de meeste voorvallen hadden gepleegd.

Het veldwerk

In de eerste fase van het onderzoek is aan een willekeurig geselecteerde groep van ruim 3500 in Nederland woonachtige Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken een brief gestuurd waarin het onderwerp van het onderzoek werd geïntroduceerd met het verzoek om mee te doen aan het onderzoek. De brieven waren in het Nederlands gesteld en bij Turkse en Marokkaanse respondenten tevens in de moedertaal.

Bij de brief zat een antwoordstrookje dat kon worden teruggestuurd door mensen die niet mee wilden doen aan het onderzoek. De overgebleven respondenten zijn voor zover mogelijk telefonisch benaderd door een enquêteur of enquêtrice met het verzoek om een afspraak te maken voor het afnemen van het interview.

Het veldwerk is uitgevoerd door Colourview, een bureau dat gespecialiseerd is in het ondervragen van allochtone groeperingen.

Zoals al is aangegeven is het onderzoek naar huiselijk geweld onder de vier allochtone groepen vrijwel een replicatie van het onderzoek onder autochtonen in 1997. Een niet onbelangrijk verschil tussen het huidige onderzoek en het onderzoek uit 1997 is evenwel dat toentertijd de respondenten de keus is geboden de meer intieme vragen zelf op de computer in te voeren. Mede op basis van de ervaringen van een vooronderzoek dat is uitgevoerd naar de haalbaarheid van een onderzoek naar huiselijk geweld onder in Nederland verblijvende allochtone groeperingen is uiteindelijk besloten deze voorziening niet in het huidige onderzoek op te nemen. Bij delen van de allochtone groeperingen bestaan analfabetiseringsproblemen, is de bekendheid met een computer minder groot en werd er bovendien verondersteld dat de introductie van een 'koud' registratief apparaat de sfeer van het gesprek negatief zou beïnvloeden. In het vooronderzoek is ook aan de respondenten zelf gevraagd of zij er een voorkeur voor zouden hebben de meer intieme vragen zelf te noteren. Toentertijd gaf slechts 12 procent aan daar een voorkeur voor te hebben.

De resultaten

Dit onderzoek naar de incidentie van huiselijk geweld onder de vier genoemde allochtone groeperingen leidt tot een tweetal hoofdconclusies. Eén: ook voor Antilliaanse en Arubaanse, Marokkaanse, Surinaamse en Turkse mensen die in Nederland wonen is huiselijk geweld een probleem met significante incidentie. Twee: het onderhavige onderzoek geeft hoogstwaarschijnlijk een onderrapportage van de omvang waarin huiselijk geweld voorkomt.

Wat meet dit onderzoek eigenlijk als het de incidentie van huiselijk geweld onder Antilliaanse en Arubaanse, Marokkaanse, Surinaamse en Turkse mensen die in Nederland wonen inderdaad onderschat? In de eerste plaats: de incidentie van huiselijk geweld in de mate waarin men daarover *spreken* kon. Zelfs als inderdaad sprake is van onderschatting is anderzijds aangetoond dat het een in getalsmatig opzicht een grote groep mensen is die slachtoffer zijn geworden van huiselijk geweld. In de tweede plaats: het onderzoek biedt zicht op dat wat de ondervraagden die slachtoffer zijn geworden van huiselijk geweld en die daarover durven te praten precies is overkomen, wie de dader(s) waren, welke gevolgen het (naar hun eigen zeggen) heeft gehad, of ze het bij de politie hebben aangegeven en veel meer.

Slachtofferschap van huiselijk geweld

De verschillen tussen de uitkomsten van het onderzoek onder allochtonen en onderzoek onder autochtonen zijn groot; in het allochtonen onderzoek is 24 procent slachtoffer van huiselijk geweld tegen 45 procent in het onderzoek onder autochtonen. Daarom is er gekeken of er in het beschikbare materiaal aanwijzingen te vinden zijn die duiden op een onderrapportage van huiselijk geweld. Naast een nadere analyse van de verzamelde gegevens is er in dit kader ook gekeken naar de ervaringen van de enquêteurs met het onderzoek. Dit is op een tweetal manieren gedaan. In de eerste plaats zijn de door de enquêteurs zelf beantwoorde evaluatieve vragen aan het eind van de vragenlijst over het onderzoek geanalyseerd.

Daarnaast is er door de begeleidingscommissie met een aantal enquêteurs gesproken over hun ervaringen met het veldwerk. Hieronder geven we aan welke informatie naar onze overtuiging duidt op onderrapportage.

Onderrapportage

- Bij feitelijk gerapporteerd slachtofferschap zien we grote verschillen tussen de vier groepen allochtonen gezamenlijk en autochtonen. Het gerapporteerde slachtofferschap van huiselijk

geweld is bij allochtonen veel lager dan bij autochtonen. Kijken we echter naar of men iemand kent die slachtoffer is van huiselijk geweld, dan valt op dat met betrekking tot fysiek en geestelijk geweld de verschillen tussen allochtonen en autochtonen aanmerkelijk kleiner zijn. (Bij de vraag of men iemand kent die slachtoffer is van een vorm van huiselijk geweld is niet vastgesteld of het gaat om iemand van binnen of buiten de 'eigen' allochtone groep. Het is echter waarschijnlijk gegeven het onderwerp dat wanneer men iemand kent die persoon behoort tot de directe intimi van de respondent. In veel gevallen zal het gaan om iemand uit de 'eigen' bevolkingsgroep.) Dit duidt naar onze mening op onderrapportage in het onderzoek.

- Over slachtofferschap van seksueel geweld wordt nauwelijks gesproken. Ouderen melden *in zijn geheel* geen slachtofferschap van seksueel geweld. Ook onderling wordt niet gesproken over seksueel geweld blijkend uit het feit dat, in vergelijking met het onderzoek onder autochtonen, veel minder respondenten aangeven iemand te kennen die slachtoffer is van deze vorm van huiselijk geweld. Naar onze mening indiceert die omstandigheid dat er sprake is van een taboe op het spreken over seksueel geweld binnen met name de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse gemeenschap.
- Er is een effect waarneembaar van de tijd dat men in Nederland woont op het gerapporteerde huiselijk geweld. Zeker wanneer gecontroleerd wordt voor leeftijd blijkt dat hoe langer men in Nederland woont hoe vaker men zegt slachtoffer te zijn van huiselijk geweld. Wellicht wordt men opener over huiselijk geweld naarmate men meer gewend is aan de Nederlandse opvattingen hierover. Het is namelijk onwaarschijnlijk dat de verblijfsduur in Nederland, de kans om slachtoffer te worden van huiselijk geweld vergroot. Dit duidt naar onze mening op onderrapportage in het onderzoek.
- Uit een kwantitatieve analyse van de door de enquêteurs ingevulde vragen over het onderzoek en uit gesprekken met enquêteurs na afloop van het onderzoek kwam naar voren dat een deel van de ondervraagden die naar eigen zeggen geen slachtoffer van huiselijk geweld is geweest mogelijk niet naar waarheid heeft geantwoord. Het betreft hier met name de groep die heeft aangegeven geen slachtoffer van huiselijk geweld te zijn. Volgens de enquêteurs heeft 9 procent van de niet-slachtoffers (74%) niet naar waarheid geantwoord. Er zijn geen verschillen tussen de verschillende allochtone groepen waarneembaar. Daarnaast hebben de enquêteurs in bijna een kwart van de gevallen aangegeven niet te weten of de respondent naar waarheid heeft geantwoord. Ook deze informatie indiceert naar onze mening onderrapportage in het onderzoek.
- Uit gesprekken met de enquêteurs kwam verder naar voren dat men de indruk had dat met name makkelijk benaderbare gezinnen (zonder huiselijk geweld) aan het onderzoek hebben meegedaan. Ook dit duidt op mogelijke onderrapportage in het onderzoek.

Op basis van deze reeks van indicaties van onderrapportage is het waarschijnlijk dat we in het onderzoek naar huiselijk geweld onder de vier allochtone groepen te maken hebben met onderrapportage. In verband met het vermoeden van onderrapportage hebben we aan enkele allochtone deskundigen, uit verschillende bevolkingsgroepen, de onderzoeksresultaten voorgelegd en gevraagd naar een mogelijke interpretatie van de cijfers. De uitkomsten van die interviews ondersteunen de conclusie dat er sprake is van onderrapportage. De omvang van de onderrapportage valt echter niet vast te stellen. Elke schatting hiervan is speculatief en moet dus achterwege blijven.

Resultaten

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt tussen 'incidenten' en 'huiselijk geweld'. Er is sprake van een incident als het geweld:

- volgens het slachtoffer zelf geen noemenswaardige psychische en sociale gevolgen had, en
- geen lichamelijk letsel ten gevolge had, en
- korter dan een jaar duurde en
- ten hoogste enkele keren per jaar (of eenmalig) is voorgekomen.

In alle andere gevallen is sprake van niet-incidenteel huiselijk geweld, wat in dit rapport wordt aangeduid als 'huiselijk geweld'.

- Als allochtonen praten over huiselijk geweld, blijkt het overigens bijna alleen om niet-incidenteel huiselijk geweld te gaan. Twee procent van de ondervraagde allochtonen heeft aangegeven slachtoffer te zijn van incidenteel geweld. Dit percentage is beduidend lager dan in het onderzoek onder autochtonen waar acht procent van de ondervraagden slachtoffer was van incidenteel geweld.
- 24 procent van de allochtone respondenten zegt slachtoffer te zijn van huiselijk geweld. In het onderzoek onder autochtonen zegt een veel hoger percentage, namelijk 45 procent, slachtoffer te zijn van huiselijk geweld.
- Turken, Marokkanen en in iets mindere mate Surinamers zeggen over de hele linie minder vaak slachtoffer te zijn van huiselijk geweld dan Antillianen en Arubanen.
- Antillianen en Arubanen en Surinamers lijken sterk op de Nederlandse bevolking als het gaat om slachtofferschap van fysiek geweld en in iets mindere mate als het gaat om slachtofferschap van geestelijk geweld.
- Marokkaanse mannen melden niet of nauwelijks huiselijk geweld. Het is de enige bevolkingsgroep waar fysiek en geestelijk geweld onder mannen structureel lager ligt dan onder vrouwen.
- Jongere allochtonen (18-34 jaar) zeggen vaker ooit slachtoffer te zijn geweest van huiselijk geweld dan ouderen.
- Van verschillende vormen seksueel geweld geeft een klein percentage van de allochtonen aan slachtoffer te zijn..
- Turkse, Marokkaanse en Surinaamse ouderen (50 plus) maken in het geheel geen melding van slachtofferschap van seksueel geweld.

Ook al hebben we in het onderzoek zeer waarschijnlijk te maken met onderrapportage van huiselijk geweld, het onderzoek levert toch belangrijke en nieuwe informatie op over allochtone slachtoffers van huiselijk geweld. Zoals gezegd heeft bijna een kwart van de ondervraagden aangegeven slachtoffer te zijn van huiselijk geweld. Dit maakt het mogelijk om allochtone slachtoffers van huiselijk geweld te vergelijken met autochtone slachtoffers. De vragen die daarbij aan de orde komen zijn: is de intensiteit van het huiselijk geweld anders, zijn er andere daders in het spel, zoeken allochtone slachtoffers op dezelfde wijze hulp, en zijn er verschillen in de gevolgen die slachtoffers ondervinden van huiselijk geweld?

De intensiteit van huiselijk geweld

We onderscheiden vijf vormen van intensiteit van huiselijk geweld: incidenteel, laag, matig, hoog en zeer hoog. Bij het vaststellen van intensiteit van huiselijk geweld is uitgegaan van de volgende factoren: de duur, de frequentie, de vraag of er lichamelijk letsel is toegebracht en de vraag of het geweld psychische en/of sociale gevolgen heeft gehad. In het onderzoek wordt dezelfde definitie gehanteerd als in het autochtone onderzoek van 1997. In het onderzoek onder autochtonen hadden de groepen een ongeveer gelijke omvang. De toepassing van deze zelfde definitie in het allochtonenonderzoek laat zien dat huiselijk geweld onder de vier onderzochte allochtone groepen verhoudingsgewijs intenser is dan onder autochtonen.

Wie worden slachtoffer van huiselijk geweld?

- Bij allochtonen worden vrouwen en meisjes iets vaker slachtoffer van huiselijk geweld dan mannen en jongens. Als het gaat om huiselijk geweld met een zeer hoge intensiteit, zijn de vrouwelijke slachtoffers, zowel in het autochtone als allochtone onderzoek, echter ver in de meerderheid.
- De meeste allochtone slachtoffers van lichamelijk en geestelijk huiselijk geweld worden slachtoffer in hun jeugd. Vooral jongeren tussen de 15 en 20 jaar worden slachtoffer. Dit beeld is vergelijkbaar met het onderzoek onder autochtonen.
- Allochtone slachtoffers van huiselijk geweld worden vaker slachtoffer in het eigen huis dan autochtone slachtoffers van huiselijk geweld (respectievelijk 50% en 35%)
- Driekwart van de slachtoffers van huiselijk geweld heeft aangegeven dat het geweld in Nederland heeft plaatsgevonden. Een kwart van de slachtoffers heeft aangegeven dat het geweld in het land van herkomst heeft plaatsgevonden. Kijken we naar de intensiteit van het geweld, dan blijkt dat 92 procent van slachtoffers van het meest intense geweld slachtoffer is geworden in Nederland.

Slachtoffer en dader

- De plegers (daders) van huiselijk geweld onder allochtonen zijn net als onder autochtonen meestal mannen. In ongeveer 40 procent van de gevallen gaat het om de (ex-)partner van het slachtoffer. Een huisvriend is, evenals een ouder, in ruim een kwart van de gevallen de pleger.
- Bij allochtonen zijn (ex-)partners veel vaker plegers van huiselijk geweld dan bij autochtonen. Huisvrienden en broers zijn bij allochtonen juist minder vaak verantwoordelijk voor het huiselijk geweld dan bij autochtonen.
- Er is een duidelijke samenhang tussen het soort dader en de intensiteit van het geweld. Onder de onderzochte allochtone groepen wordt het meer intense geweld vaker door de partner gepleegd dan in het autochtone onderzoek.
- In tweederde van de gevallen wordt huiselijk geweld onder allochtonen gepleegd door een man en in een op de zes gevallen door een vrouw. Huiselijk geweld met een zeer hoge intensiteit wordt - net als onder autochtonen - in een nog groter deel van de gevallen gepleegd door mannen.
- Waarom pleegt de dader de voorvallen? De reden die door de slachtoffers het meest genoemd wordt (bijna een op de drie) is dat het in het karakter van de dader zit. Een vijfde van de slachtoffers zegt dat een conflict de aanleiding was en nog eens ongeveer een vijfde denkt dat de dader het idee heeft dat het normaal is. Wanneer de resultaten uit het allochtonenonderzoek worden vergeleken met dat in het onderzoek onder autochtonen, dan is er sprake van een vergelijkbaar beeld.
- Ongeveer 40 procent van de allochtone slachtoffers heeft geen verzet gepleegd tegen de dader. Autochtone slachtoffers hebben iets vaker, namelijk in ongeveer 50 procent van de gevallen geen verzet gepleegd.
- De meest genoemde redenen om niets te doen tegen het geweld is dat men te jong was om er iets tegen te doen, het niet in het slachtoffer opkwam er iets tegen te doen, het slachtoffer geen behoefte had er iets tegen te doen, of het slachtoffer aangaf er niets tegen te kunnen doen. Ook in het autochtone onderzoek waren dit de meest genoemde redenen.
- Van de allochtone slachtoffers die iets tegen de dader hebben gedaan, geeft 80 procent aan dat het verzet zin heeft gehad. In ruim een derde van de gevallen is het huiselijk geweld zelfs helemaal gestopt. In het autochtone onderzoek ligt dit percentage op 50 procent.

Hulp

- Tweederde van de allochtone slachtoffers heeft in de periode dat het huiselijk geweld plaatsvond met iemand daarover gesproken. Dit is vergelijkbaar met het autochtone slachtoffers.
- Het meest wordt over het onderwerp gesproken met familie, met name met ouders, broers en zussen of andere familieleden. Ook hierin verschillen allochtonen en autochtonen niet veel van elkaar.
- 13 procent van de allochtone slachtoffers praat met artsen en hulpverlenende instanties over het huiselijk geweld. De huisarts is in de meeste gevallen degene met wie zij contact zoeken. Andere instellingen waar zij naar toe gaan zijn de RIAGG (Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg) en het Algemeen Maatschappelijk werk. Dit percentage komt overeen met dat in het autochtone onderzoek.
- Eenderde van de slachtoffers heeft met niemand over het huiselijk geweld gesproken. De meest genoemde reden daarvoor is dat men er niet over durfde te praten. Dit wordt veel vaker in het allochtone onderzoek dan in het autochtone onderzoek genoemd. Andere redenen zijn dat de slachtoffers zich medeschuldig voelden of dat zij te jong waren om er over te praten. Schaamte wordt door allochtone slachtoffers minder vaak dan door autochtone slachtoffers als reden gegeven om niet over het geweld te praten.

Melding en aangifte bij de politie

- Een op de negen allochtone slachtoffers van huiselijk geweld heeft dit gemeld bij de politie. Zeven procent van de slachtoffers van huiselijk geweld heeft daadwerkelijk aangifte gedaan. Deze percentages komen overeen met de percentages bij autochtone slachtoffers van huiselijk geweld.

- Het percentage meldingen bij de politie is het hoogst onder slachtoffers van geweld met een (zeer) hoge intensiteit. Van deze allochtone slachtoffers gaat een op de vier naar de politie. Autochtone slachtoffers van intens huiselijk geweld gaan minder vaak naar de politie: van hen gaat slechts een op de zes naar de politie.

Gevolgen van huiselijk geweld

- Volgens 15 procent van de allochtone slachtoffers heeft het huiselijk geweld ervoor gezorgd dat hun zelfvertrouwen minder groot werd, dat ze angstgevoelens ontwikkelden en dat ze overspannen raakten. Anderen geven aan neerslachtig te zijn geworden (8%) of last te hebben van nachtmerries (6%), maar ook eetproblemen (6%) of problemen met medicijnen (5%) worden genoemd als gevolg van het huiselijk geweld. Bij 13 procent van de slachtoffers heeft het huiselijk geweld tot een echtscheiding geleid.
- Bij de autochtone groep noemen de slachtoffers van het huiselijk geweld over het geheel genomen veelal dezelfde gevolgen. Autochtone slachtoffers geven wel vaker aan minder zelfvertrouwen te hebben (26% in vergelijking met 15% van de allochtone slachtoffers). Ook gevoelens van angst en neerslachtigheid worden vaker genoemd bij de autochtone groep dan de allochtone groep. Het percentage autochtone slachtoffers (10%) dat aangeeft te maken te hebben met problemen met intimiteit of seksualiteit naar aanleiding van het geweld is tweemaal zo hoog als dat van de allochtone groep (5%). Verder noemt de autochtone groep iets vaker het verlies van familie en vrienden.
- Allochtone en autochtone slachtoffers van intens huiselijk geweld voelen zich aanmerkelijk onveiliger dan niet-slachtoffers.

De belangrijkste conclusies uit dit onderzoek

- In het onderzoek naar huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken hebben we hoogstwaarschijnlijk te maken met onderrapportage. De gerapporteerde incidentie van huiselijk geweld - 24 procent - moet naar onze mening als ondergrens worden beschouwd.
- Over slachtofferschap van seksueel geweld wordt door allochtonen nauwelijks gesproken.
- Het huiselijk geweld onder de vier allochtone groepen, voor zover daar over gesproken wordt, is intenser dan onder autochtonen.
- Bij allochtonen worden vrouwen en meisjes iets vaker slachtoffer van huiselijk geweld (54%) dan mannen en jongens (46%). Als het gaat om huiselijk geweld met een zeer hoge intensiteit, dan zijn vrouwen echter ver in de meerderheid; net als in het autochtone onderzoek.
- Net als onder autochtonen worden met name jongeren slachtoffer van fysiek en geestelijk geweld.
- Bij allochtonen zijn (ex-)partners veel vaker plegers van huiselijk geweld dan bij autochtonen.
- De redenen die door de allochtone slachtoffers van huiselijk geweld worden genoemd voor het gedrag van de dader zijn met name, het zit in zijn/haar karakter en de dader vindt het normaal. Deze redenen worden ook door autochtonen vaak genoemd.
- Ongeveer 60 procent van de allochtone slachtoffers van huiselijk geweld heeft verzet gepleegd. Dit percentage ligt beduidend hoger dan onder autochtone slachtoffers van huiselijk geweld.
- Van de allochtone slachtoffers van huiselijk geweld heeft 13 procent gepraat met een arts en hulpverlenende instanties. Dit percentage is vergelijkbaar met het percentage onder autochtone slachtoffers van huiselijk geweld.
- Net als in het autochtone onderzoek heeft ongeveer eenderde van de slachtoffers met niemand over huiselijk geweld gesproken. In het allochtone onderzoek is de meest genoemde reden dat men er niet over durfde te praten (30%). Dit is veel hoger dan in het autochtone onderzoek (11%).
- Net als autochtone slachtoffers melden allochtone slachtoffers van huiselijk geweld dit geweld niet vaak bij de politie (11%).
- Slachtofferschap van huiselijk geweld leidt bij 15 procent van de allochtone slachtoffers tot afnemend zelfvertrouwen, angstgevoelens en overspannenheid. Bij 13 procent van de slachtoffers is een scheiding het gevolg. De door allochtone genoemde gevolgen van het

slachtofferschap verschillen niet wezenlijk van die gevolgen die door autochtonen worden genoemd.